

RIKSDAGEN
Social- och hälsovårdsutskottet
FIN-00102 RIKSDAGEN

StV@eduskunta.fi
madeleine.berner@eduskunta.fi

Hänvisning

Inbjudan av den 9.6.2017 att höras som sakkunnig
och lämna ett skriftligt yttrande

Kontaktperson

Avdelningschef Bengt Michelsson, tel. (0)18-25 260
Social- och miljöavdelningen

Ärende

**HÖRANDE I SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDS-
UTSKOTTET GÄLLANDE RP 15/2017 RD, 47/2017
RD, 52/ 2017 RD OCH 71/ 2017 RD**

Landskapsregeringen framför följande yttrande över regeringens
propositioner nr RP 15/2017 rd, 47/2017 rd, 52/ 2017 rd och 71/ 2017 rd.

**Regeringens proposition (RP 15/2017 rd) till riksdagen med förslag
till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av
ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av
underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal
självstyrelse samt propositionen om komplettering av den (RP
71/2017 rd).**

Allmänt

Sedan den ursprungliga propositionen (RP 15/2017 rd) överläts till
riksdagen under vårvintern har landskapsregeringen och finansministeriet
fört intensiva förhandlingar. Dessa förhandlingar ledde till ett gemensamt
förslag till helhetslösning som även omfattade ett förslag hur man kunde
förfara i förhållande till skattegottgörelsen. Parterna var överens om att
lösningen skulle intas i den kompletterande propositionen som en
gemensam lösning under förutsättning att Ålandsdelegationen ansåg att
lösningsmodellen var i överensstämmelse med självstyrelselagen. Den 2
juni kom Ålandsdelegationens beslut av vilket det dock framgår att
Ålandsdelegationen inte anser att lösningsmodellen i sin helhet står i
överensstämmelse med självstyrelselagen. Sålunda kan
landskapsregeringen inte omfatta den lösning regeringen nu föreslår.

I den kompletterande propositionen föreslås införande av ett åländskt landskapsavdrag vars syfte är att förhindra att social- och hälsovårdsreformen leder till en skärpt statsbeskattning av förvärvsinkomster för skattskyldiga bosatta i landskapet Åland, varvid nivån på kommunalskatten inte behöver ändras på Åland. Även utdelningen av samfundsskatten enligt 12 § i lagen om skatteredovisning förändras i samband med reformen varvid skatteinkomsterna för kommunerna på Åland påverkas. Avdraget ska enligt förslaget beräknas utgående från reglerna för rikets kommunalbeskattning. Eftersom avdraget därmed inte påverkar kommunalbeskattningen i landskapet faller förslaget som sådant inom rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 36 p självstyrelselagen för Åland. Avdragets effekter på skattegottgörelsen är dock sådana att ett införande strider mot 69 § självstyrelselagen.

Av propositionen framgår att beloppet av skattegottgörelsen i praktiken nollställs i samband med reformen eftersom statsbeskattningen på grund av det åländska landskapsavdraget skulle vara betydligt lindrigare på Åland än i riket. Självstyrelsesystemets finansieringsbestämmelser är konstruerade utgående från vissa grundförutsättningar som tagits för givna (underförstådda kriterier). En av dessa är att den statliga inkomst- och förmögenhetsbeskattningen är lika på Åland och i det övriga Finland. Om avvikelser från detta görs så krävs anpassningar av självstyrelselagen i syfte att säkerställa det finansiella systemets funktioner. Att inte göra sådana anpassningar är i det här sammanhanget detsamma som att upphäva 49 § självstyrelselagen, vilket enligt landskapsregeringen strider mot 69 § självstyrelselagen. Av Ålandsdelegationens utlåtande framgår klart att ändring av självstyrelsens finansieringssystem ska göras i enlighet med 69 § självstyrelselagen.

I de förhandlingar som förts mellan landskapsregeringen och finansministeriet har avsikten varit att förändringen av samfundsbeskattningen ska regleras via avräkningen, så att landskapet i sin tur kan kompensera de åländska kommunerna. Regeringens förslag står i överensstämmelse med detta.

I propositionen anges följande: ”... avsikten är att den reform som gäller inrättande av landskap och ordnande av social- och hälsovården ska genomföras så att den är neutral med tanke på Ålands ställning, ...”. Landskapsregeringen anser inte att dessa föresatser uppnås i det nu aktuella förslaget med tanke på effekterna på skattegottgörelsen och med beaktande av Ålandsdelegationens utlåtande.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen avgav den 2 juni ett utlåtande gällande ett förslag till kompletterande proposition. Ålandsdelegationen intar en särskild roll i självstyrelsesystemet och ger på begäran utlåtanden till statsrådet och ministerierna samt till landskapsregeringen och domstolar gällande tolkning av självstyrelselagen.

Av utlåtandet framgår bl.a. följande: ”Skattegottgörelsen fastställs av Ålandsdelegationen i enlighet med de riktlinjer som anges i självstyrelselagens 49 §. Enligt nämnda paragraf utgör relationen mellan den i landskapet och riket debiterade inkomst- och förmögenhetsskatten

grunden för beräkandet av skattegottgörelsen. Av framställningen ovan framgår hur Ålandsdelegationen uppfattat och tillämpat begreppet inkomst- och förmögenhetsskatt. Denna tillämpning, som inte vare sig finansministeriet eller Ålands landskapsstyrelse/-regering har ifrågasatt, har följts alltsedan den första skattegottgörelsen fastställdes enligt gällande självstyrelselag. Både ordalydelsen i 49 § och motiveringen till paragrafen förutsätter att den för ett skatteår debiterade inkomst- och förmögenhetsskatten i landskapet respektive i riket i dess helhet ska beaktas vid fastställandet av skattegottgörelsen. Enligt Ålandsdelegationens uppfattning möjliggör gällande ordalydelse i självstyrelselagens 49 § inte att av den debiterade skatten på förvärvsinkomster på föreslaget sätt endast skulle beaktas den proportionella andel som motsvarar statsskatterna före vård- och landskapsreformen, utan de debiterade statsskatterna ska beaktas i sin helhet. Lagstadgade avdrag görs på tjänstens vägnar före debiteringen av skatterna. Den av finansministeriet föreslagna modellen, enligt vilken den del av den framtida inkomstskatten i riket som utgör en förhöjning på grund av social- och hälsovårdsreformen inte skall beaktas som en i landet debiterad inkomstskatt vid uträkandet av skattegottgörelsen, är inte förenlig med de i 49 § i självstyrelselagen uppställda rekvisiten för hur skattegottgörelse kan och skall räknas fram utgående från debiterade skatter, för att sedan fastställas av Ålandsdelegationen.”.

Ålandsdelegationens slutsats är därmed ”... att ändringar i det ekonomiska systemet mellan Åland och riket kan göras endast genom en ändring av självstyrelselagen på det sätt som anges i lagens 69 §, såvitt annat förfarande inte anges i självstyrelselagen.”.

Delegationen som i utlåtandet uteslutande granskat förslagets effekter på skattegottgörelsen konstaterar att det däremot inte föreligger hinder för att Ålandsdelegationen i anslutning till beslutet att konstatera hur stor skattegottgörelsen skulle vara om man vid uträkningen inte skulle beakta den av social och hälsovårdsreformen föranledda förhöjningen av inkomstskatten.

Landskapsregeringens slutsatser

A. Övertagande av förvärvsinkomstbeskattningen

I de förhandlingar som förts mellan landskapsregeringen och finansministeriet har landskapsregeringen i första hand konstaterat att social- och hälsovårdsreformen naturligtast kan neutraliseras i förhållande till Åland om lagstiftningsbehörigheten i fråga om förvärvsinkomstbeskattningen överförs till lagtinget.

Landskapsregeringen konstaterar därmed åter att det mest ändamålsenliga alternativet är att lagstiftningsbehörigheten i fråga om förvärvsinkomstbeskattningen överförs till landskapet.

B. Skattegottgörelsen

Landskapsregeringens anser liksom Ålandsdelegationen att det enda korrekta sättet är att reglera social- och hälsovårdsreformen effekter i förhållande till självstyrelsesystemet genom en ändring av självstyrelselagen. Landskapsregeringen har tillsammans med finansministeriet gemensamt försökt hitta andra lösningar utan att lyckas. Ändringen av självstyrelselagen skulle gå ut på att bestämmelsen om skattegottgörelsen beaktar avdragets effekter. Landskapsregeringen

har till finansministeriet framfört att en proposition om detta bör föras till riksdagen, nu som en teknisk ändring, vilken kan tas i enlighet med 73 § 2 mom. Finlands grundlag.

Ålandsdelegationen konstaterar, såsom anges ovan, att ändringar i det ekonomiska systemet mellan Åland och riket kan göras endast genom en ändring av självstyrelselagen på det sätt som anges i lagens 69 §. Självstyrelselagens 69 § 1 mom. anger följande: ”Denna lag kan inte ändras eller upphävas annat än genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget, inte heller kan avvikelser från den göras på något annat sätt. Besluten skall i riksdagen fattas i den ordning som gäller vid ändring eller upphävande av grundlag och i lagtinget med en majoritet om minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.”.

Den situation som nu uppstått är så exceptionell att det måste vara möjligt att göra en rent teknisk ändring som återställer effekten av skattegottgörelsen i 49 § självstyrelselagen. Förenligheten med självstyrelselagens 69 § och grundlagens 75 § förutsätter, enligt landskapsregeringens uppfattning, detta.

C. Avräkningsgrunden

Landskapsregeringen konstaterar att efter förhandlingarna på regeringsnivå är det riksdagen och lagtinget som enligt 47 § 5 mom. självstyrelselagen äger besluta om en ändring av avräkningsgrunden. För att en ändring av avräkningsgrunden ska kunna genomföras krävs att båda parlamenten omfattar ändringen och därmed den föreslagna nivån.

I det fall det inte finns politisk vilja att ändra självstyrelselagen är den naturliga lösningen för att säkerställa landskapets finansiering att även den i självstyrelselagen angivna avräkningsgrunden om 0,45 % kvarstår oförändrad tills en godtagbar helhetslösning kan åstadkommas. Därigenom garanterar den förhöjda avräkningen även en kompensation för den uteblivna skattegottgörelsen, som Ålandsdelegationen räknar ut.

Landskapsregeringen avser i så fall återbetala mellanskillnaden mellan den förhöjda avräkning som social- och hälsovårdsreformen förorsakar och den summa avräkningen borde ge utan reformen. Vid beräkningen ska den av Ålandsdelegationen beräknade fiktiva skattegottgörelsen, förändringen av samfundsbeskattningen samt en förhöjning om 15 miljoner euro som landskapsregeringen äskat om beaktas.

RP 47/2017 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om kundens valfrihet inom social- och hälsovården samt ändring av 2 § i lagen om statens revisionsverk

Allmänt

Utgångspunkten måste vara att det sätt på vilket lagtinget valt att organisera Åland ska kunna fortgå oavsett genomförandet av reformerna i riket, samtidigt som det är rikets skyldighet att säkerställa att de system riket i kraft av sin lagstiftningsbehörighet skapar även fungerar på Åland.

De rättsliga utgångspunkterna

Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten. Socialvård enligt 18 § 13 p. i självstyrelselagen och socialskyddsförmåner som inte bedömts vara en del av socialförsäkringssystemet hänförs till landskapets lagstiftningsbehörighet. I enlighet med 23 § ankommer förvaltningen i angelägenheter som har hänförts till landskapets lagstiftningsbehörighet på självstyrelsemyndigheterna.

Det här innebär bland annat att organiseringen av hälso- och sjukvård samt socialvård ligger under landskapets behörighet.

Riket har enligt 27 § 24 punkten lagstiftningsbehörighet beträffande administrativa ingrepp i den personliga friheten, samt enligt 29 punkten beträffande smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning, rättsmedicinska undersökningar och enligt 30 punkten behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Socialförsäkringssystemet och med det förknippade förmåner hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 29 § 1 mom. 3 punkten i självstyrelselagen, det vill säga bland annat sjukförsäkring. Enligt 30 § självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet på riksmyndigheterna.

Utgående från detta har landskapet Åland i sig inte synpunkter på hur riket väljer att organisera hälso- och sjukvården och valfriheten inom den. Till den del riket har lagstiftningsbehörighet är det dock rikets skyldighet att säkerställa att de system riket i kraft av sin lagstiftningsbehörighet skapar även fungerar på Åland så att även ålänningarna tillförsäkras samma socialförsäkringsskydd som tillhandahålls invånarna i riket med beaktande av 6 och 19 §§ i Finlands grundlag.

Landskapsregeringens syn på förslaget materiella innehåll

I 4 § 2 mom. propositionen anges att *”En kund får enligt den föreslagna bestämmelsen välja tjänsteproducent inom hela Finlands territorium oberoende av i vilket landskap han eller hon bor.* I fråga om valfriheten beaktar inte propositionen med tydlighet att Finland består av två territoriella kompetensområden visavi social- och hälsovården. Den valfrihet som avses införas är begränsad till rikets territoriella kompetensområde.

Landskapet Åland är inte inkluderat i valfriheten. Till denna del beaktar förslaget inte tillfällig gränsövergång mellan rikets Sote-område och landskapet Åland. Lagförslaget behöver förtydligas i fråga om tillfällig vistelse och val av tillfällig tjänsteproducent såsom det beskrivs i propositionens 7 § och bestämmelserna gällande brådskande vård i 8 §. Det bör beaktas att den offentliga vården på Åland inte omfattas av rikets registerskyldighet eller anslutningskravet till Kantatjänsterna. Hur regleringen av vården för ålänningar som tillfälligt vistas i riket och personer bosatta i riket som tillfälligt vistas på Åland ska ske bör närmare

utredas med landskapsregeringen. Utredningen behöver då även inkludera ansvaret och grunderna för de betalningsrörelser som uppstår.

Tillgängligheten för specialtjänster t.ex. platser eller placeringar inom barnskydd och missbrukarvård på svenska i riket är av mycket stor vikt eftersom det ofta inte är möjligt att upprätthålla dessa inom Åland. Beträffande barnskydd har social- och hälsovårdsministeriet ansett att placering utomlands, med beaktande av barnskyddslagens mening och speciellt kompetens- och övervakningsfrågor inte är tillrådligt.

Landskapsregeringen konstaterar att om valfrihetsreformen innebär att servicen för svenskspråkiga klienter splittras genom att specifikt svenskspråkiga enheter försvinner, innebär detta en klar försämring av kvalitativa tjänster på svenska. Placering i Sverige kan då vara det enda möjliga alternativet.

Landskapet Åland köper genom Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) viss specialiserad sjukvård från riket. Landskapsregeringen anser att möjligheterna att fortsatt erhålla all specialiserad sjukvård på svenska bör tryggas. Valfrihetsreformen får inte försämra möjligheterna till vård på svenska. Kvalitet, patientsäkerhet och utfall i hälsa är i allra högsta grad beroende av att patienten och den som tillhandahåller hälsovårdstjänsten kan kommunicera med varandra. En jämlik vård innebär att den språkliga jämlikheten tryggas.

Regeringens proposition (RP 52/2017 rd) till riksdagen med förslag till lag om produktion av social- och hälsotjänster

Socialvården

Landskapet har enligt 18 § 13 punkten självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) behörighet i fråga om socialvård. På Åland ansvarar kommunerna för verkställande av socialvården. De privata aktörerna inom socialvården på Åland är ytterst få och någon motsvarande servicestrukturreform som i riket är inte aktuell.

Det här innebär att införande av ett register över alla tjänsteproducenter av socialvård, det vill säga inklusive kommunerna på Åland, inte är aktuellt. Det är inte heller aktuellt att privata producenter av socialvård på Åland skulle ingå i det nationella, för privata och offentliga tjänsteproducenter av social- och hälsotjänster, gemensamma registret som nu föreslås.

I landskapet Åland kommer lagen om privat socialservice fortsatt att gälla i enlighet med landskapslag (2012:36) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om privat socialservice. Landskapsregeringen har ändå för avsikt att se över de brister i nuvarande lagstiftning som utkastet till regeringspropositionen uppmärksammar.

Hälso- och sjukvården

I och med att det stiftas en ny lag om produktion av social- och hälsotjänster kommer lagen om privat hälso- och sjukvård (FFS 152/1990) att upphävas. Riket har enligt vedertagen tolkningspraxis av 27 § självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) lagstiftningsbehörighet i fråga om privat hälso- och sjukvård. Landskapet Åland har behörighet gällande den offentliga hälso- och sjukvården som

tillhandahålls av Ålands hälso- och sjukvård, vilken är en underlydande myndighet till landskapsregeringen.

Enligt republikens presidents förordning (2010:2) om vissa förvaltningsuppgifter inom hälso- och sjukvården i landskapet Åland ska Ålands landskapsregering sköta de uppgifter inom hälso- och sjukvården som enligt i landskapet gällande rikslagstiftning hör till regionförvaltningsverken. Kostnaderna för dessa uppgifter betalas av riket.

Regeringspropositionen föreslår ett nationellt register över tjänsteproducenter för registrering, tillsyn och statistikföring. Valvira föreslås vara registeransvarig. Databasen avses inkludera alla social- och hälsotjänster i Finland. Som landskapsregeringen tidigare konstaterat kommer databasen inte att omfatta tjänsteproducenter inom socialvården på Åland och inte heller den offentliga hälso- och sjukvården på Åland. Privata tjänsteproducenter av hälso- och sjukvård inom landskapet Ålands gränser borde införas i databasen med beaktande av överenskommelseförordningen.

Registret upprätthålls utgående från rikets behörighet och för rikets behov. Valvira är registeransvarig och ska enligt propositionen bära de kostnader som föranleds av förändringar av nuvarande register. Landskapsregeringen konstaterar, att den endast för rikets räkning sköter förvaltningsuppgifter enligt överenskommelseförordningen motsvarande de som idag ankommer på regionförvaltningsverken.

Landskapsregeringen förutsätter, att den utbildning som planeras för personal och den information till tjänsteproducenterna som ges, även på svenska tillgodoser landskapets behov när privata producenter av hälso- och sjukvårdstjänster på Åland medtas i registret.

Lantråd

Katrin Sjögren

Minister

Wille Valve

EDUSKUNTA
Sosiaali- ja terveystoimikunta

Viite

Kutsu asiantuntijakuulemiseen ja kirjallisen lausunnon toimittamiseen 9.6.2017

Yhteyshenkilö

Osastopäällikkö Bengt Michelsson, puh. (0)18-25 260 Sosiaali- ja ympäristöosasto

Asia

**KUULEMINEN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIO-
KUNNASSA LIITTYEN ESITYKSIIN HE 15/2017
VP, 47/2017 VP, 52/2017 VP JA 71/2017 VP**

Maakunnan hallitus toimittaa seuraavan lausunnon hallituksen esityksistä HE 15/2017 vp, 47/2017 vp, 52/2017 vp ja 71/2017 vp.

Hallituksen esitys (HE 15/2017 vp) maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi ja täydentävä esitys (HE 71/2017 vp).

Yleistä

Siitä asti, kun alkuperäinen esitys (HE 15/2017 vp) jätettiin eduskunnalle kevättalvella, maakunnan hallitus ja valtiovarainministeriö ovat käyneet tiiviitä neuvotteluja. Kyseiset neuvottelut johtivat yhteiseen ratkaisuehdotukseen, joka myös sisälsi ehdotuksen menettelystä verohyvityksen osalta. Osapuolet olivat yhtä mieltä siitä, että ratkaisu sisällytettäisiin täydentävään esitykseen yhteisenä ratkaisuna sillä ehdolla, että Ahvenanmaan valtuuskunta katsoisi ratkaisumallin olevan yhtäpitävä itsehallintolain kanssa. Ahvenanmaan valtuuskunnan päätös tuli 2.6., ja siitä kävi ilmi, että valtuuskunta ei pidä ratkaisumallia kokonaisuudessaan yhtäpitävänä itsehallintolain kanssa. Näin ollen maakunnan hallitus ei voi kannattaa hallituksen nyt ehdottamaa ratkaisua.

Täydentävässä esityksessä ehdotetaan otettavaksi käyttöön Ahvenanmaan maakuntavähennys, jonka tarkoituksena on estää Ahvenanmaan maakunnassa asuvien verovelvollisten ansiotulojen valtionverotuksen kiristyminen sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistuksen johdosta, jolloin kunnallisveron tasoa ei olisi tarvetta muuttaa Ahvenanmaalla. Myös verontilityslain 12 §:n yhteisöveron jakoosuudet muuttuvat uudistuksen yhteydessä, mikä vaikuttaa Ahvenanmaan kuntien verotuloihin. Ehdotuksen mukaan vähennys laskettaisiin valtakunnan kunnallisverotuksen

säännösten perusteella. Koska vähennys ei vaikuta maakunnan kunnallisverotukseen, ehdotus kuuluu sellaisenaan Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 36 kohdan

mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Vähennyksen vaikutukset verohyvitykseen ovat kuitenkin sellaisia, että vähennyksen käyttöönotto olisi ristiriidassa itsehallintolain 69 §:n kanssa.

Esityksestä käy ilmi, että verohyvityksen määrä uudistuksen yhteydessä käytännössä nollautuisi, koska Ahvenanmaan maakuntavähennyksen vuoksi valtion verotus olisi jatkossa Ahvenanmaalla huomattavasti kevyempää kuin valtakunnassa. Itsehallintojärjestelmän rahoitussäännökset on laadittu tiettyjen itsestään selvien perusedellytysten perusteella (ilmeiset kriteerit). Yksi näistä on se, että valtion tulo- ja varallisuusverotus on sama Ahvenanmaalla ja muualla Suomessa. Jos tästä poiketaan, rahoitusjärjestelmän toiminnot on turvattava itsehallintolakia mukauttamalla. Sellaisten mukautusten tekemättä jättäminen vastaa itsehallintolain 49 §:n kumoamista, mikä maakunnan hallituksen mukaan on ristiriidassa itsehallintolain 69 §:n kanssa. Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunnosta käy selvästi ilmi, että itsehallinnon rahoitusjärjestelmän muutokset on tehtävä itsehallintolain 69 §:n mukaisesti.

Maakunnan hallituksen ja valtiovarainministeriön välisissä neuvotteluissa tarkoituksena on ollut säännellä yhteisöverotuksen muutosta tasoituksen kautta, jolloin maakunta vuorostaan voi hyvittää Ahvenanmaan kuntia. Hallituksen ehdotus on yhtäpitävä tämän kanssa.

Esityksessä esitetään seuraavaa: ”... maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva uudistus pyritään toteuttamaan Ahvenanmaan aseman kannalta neutraalisti,...” Maakunnan hallituksen mielestä kyseiset aiheet eivät toteudu ajankohtaisessa ehdotuksessa, kun otetaan huomioon vaikutukset verohyvitykseen ja Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto.

Ahvenanmaan valtuuskunnan lausunto

Ahvenanmaan valtuuskunta antoi 2.6. lausuntonsa liittyen ehdotukseen täydentäväksi esitykseksi. Ahvenanmaan valtuuskunnalla on erityinen rooli itsehallintojärjestelmässä, ja se antaa pyynnöstä lausuntoja valtioneuvostolle ja ministeriöille sekä maakunnan hallitukselle ja tuomioistuimille itsehallintolain tulkitsemisessa.

Lausunnosta käy muun muassa ilmi seuraavaa: ”Ahvenanmaan valtuuskunta vahvistaa verohyvityksen itsehallintolain 49 §:n mukaisesti. Kyseisen pykälän mukaan verohyvitys lasketaan Ahvenanmaalla ja valtakunnassa maksuunpantujen tulo- ja varallisuusverojen välisen suhteen perusteella. Yllämainitusta esityksestä käy ilmi, miten Ahvenanmaan valtuuskunta on käsittänyt ja soveltanut käsitettä tulo- ja varallisuusvero. Tätä sovellustapaa, jota ei valtiovarainministeriö eikä Ahvenanmaan maakuntahallitus/ maakunnan hallitus ole kyseenalaistanut, on noudatettu siitä saakka, kun ensimmäinen verohyvitys vahvistettiin voimassa olevan itsehallintolain mukaisesti. Sekä sanamuoto 49 §:ssä että pykälän perustelut edellyttävät, että verovuodelta maksuun pantu tulo- ja varallisuusvero maakunnassa ja vastaavasti valtakunnassa huomioidaan kokonaisuudessaan verohyvitystä määrätessä. Ahvenanmaan valtuuskunnan käsityksen mukaan nykyinen sanamuoto itsehallintolain 49 §:ssä ei mahdollista ehdotettua tapaa, jossa huomioitaisiin ainoastaan maksuun pantujen ansiotuloverojen suhteellinen osuus, joka vastaa valtion veroja ennen sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistusta, vaan maksuun pannut valtion verot on huomioitava kokonaisuudessaan. Lakisääteiset vähennykset tehtäisiin viran puolesta ennen verojen maksuun panoa. Valtiovarainministeriön ehdottama malli, jossa sitä osaa valtakunnan tulevaisuuden tuloverosta, joka sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistuksen myötä nousisi, ei verohyvitystä laskettaessa huomioitaisi maassa maksuun pantuna tuloverona, ei ole yhteensojiva itsehallintolain 49 §:n kanssa, joka määrittää miten verohyvitys voidaan ja

tulee laskea maksuunpantujen verojen perusteella, minkä jälkeen Ahvenanmaan valtuuskunta vahvistaa verohyvityksen.”

Ahvenanmaan valtuuskunnan päätelmien mukaan Ahvenanmaan ja valtakunnan väliseen rahoitusjärjestelmään voi tehdä muutoksia vain muuttamalla itsehallintolakia sen 69 §:n edellyttämällä tavalla, sikäli kuin muuta menettelytapaa ei mainita itsehallintolaissa.

Valtuuskunta, joka lausunnossaan on yksinomaan tarkastellut ehdotuksen vaikutuksia verohyvitykseen, lausuu, että ei ole estettä sille, että valtuuskunta toteaa verohyvityspäätöksessään kuinka suuri verohyvitys olisi, jos hyvitystä laskettaessa ei huomioitaisi sosiaali- ja terveydenhuolto- ja maakuntauudistuksesta johtuvaa tuloveron nousua.

Maakunnan hallituksen päätelmät

A. Ansiotuloverotuksen siirtäminen

Maakunnan hallituksen ja valtiovarainministeriön välisissä neuvotteluissa maakunnan hallitus on ensisijaisesti todennut, että sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen vaikutukset Ahvenanmaahan voidaan luontevimmin neutralisoida, jos lainsäädäntövalta ansiotuloverotuksen osalta siirretään maakuntapäiville.

Maakunnan hallitus toteaa siten jälleen, että tarkoituksenmukaisin vaihtoehto on ansiotuloverotuksen lainsäädäntövallan siirtäminen maakunnalle.

B. Verohyvitys

Maakunnan hallitus on samaa mieltä Ahvenanmaan valtuuskunnan kanssa siitä, että ainoa oikea tapa säännellä sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksen vaikutuksia itsehallintojärjestelmään on muuttaa itsehallintolakia. Maakunnan hallitus on yhdessä valtiovarainministeriön kanssa yrittänyt löytää muita ratkaisuja onnistumatta siinä. Muutos itsehallintolaissa tarkoittaisi sitä, että verohyvitystä koskeva säännös ottaisi vähennyksen vaikutukset huomioon. Maakunnan hallitus on esittänyt valtiovarainministeriölle, että tästä on jätettävä esitys eduskunnalle, nyt teknisenä muutoksena, joka voidaan käsitellä Suomen perustuslain 73 §:n 2 momentin mukaisesti.

Ahvenanmaan valtuuskunta toteaa, kuten aiemmin mainittu, että Ahvenanmaan ja valtakunnan väliseen rahoitusjärjestelmään voi tehdä muutoksia vain muuttamalla itsehallintolakia sen 69 §:n edellyttämällä tavalla. Itsehallintolain 69 §:n 1 momentissa todetaan näin: ”Tätä lakia voidaan muuttaa tai se voidaan kumota taikka siitä voidaan tehdä poikkeuksia vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta ja kumoamisesta on säädetty ja maakuntapäivillä siten, että sitä on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä.”

Syntynyt tilanne on niin poikkeuksellinen, että on oltava mahdollista tehdä puhtaasti tekninen muutos, joka palauttaa itsehallintolain 49 §:n verohyvityksen vaikutuksen. Maakunnan hallituksen käsityksen mukaan itsehallintolain 69 §:n vastaavuus perustuslain 75 §:n kanssa edellyttää tätä.

C. Tasoituseruste

Maakunnan hallitus toteaa, että hallitustasolla käytävien neuvottelujen jälkeen eduskunnan ja maakuntapäivien on itsehallintolain 47 §:n 5 momentin mukaan

päätettävä tasoitusperusteen muuttamisesta. Tasoitusperusteen muuttamiseksi vaaditaan, että molemmat parlamentit hyväksyvät muutoksen ja siten ehdotetun tason.

Siinä tapauksessa, että poliittista tahtoa ei ole itsehallintolain muuttamiseen, luonnollisena ratkaisuna maakunnan rahoituksen varmistamiseksi on, että itsehallintolaisissa todettu 0,45 %:n tasoitusperuste säilyy entisellään, kunnes hyväksyttävä kokonaisratkaisu on saatu aikaan. Näin tasoituksen korotus takaa myös kompensaa-tion verohyvityksen poisjäännistä, jonka Ahvenanmaan valtuuskunta laskee.

Maakunnan hallituksen tarkoituksena on siinä tapauksessa maksaa takaisin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta aiheutuvan tasoituksen korotuksen ja sen summan välinen erotus, joka tasoituksen tulisi tuoda ilman uudistusta. Laskennassa tulee ottaa huomioon Ahvenanmaan valtuuskunnan laskema fiktiivinen verohyvitys, yhteisöverotuksen muutos sekä maakunnan hallituksen pyytämä 15 miljoonan euron korotus.

HE 47/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Yleistä

Lähtökohtana tulee olla, että maakuntapäivien päättämän Ahvenanmaan hallinnon järjestämistavan on voitava jatkua valtakunnassa toteutettavista uudistuksista huolimatta, ja samanaikaisesti valtakunnan velvollisuutena on varmistaa, että sen lainsäädäntövallan nojalla luomat järjestelmät toimivat myös Ahvenanmaalla.

Oikeudelliset lähtökohdat

Itsehallintolain 18 §:n 12 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa 27 §:n 24, 29 ja 30 kohdassa säädettyin poikkeuksin. Itsehallintolain 18 §:n 13 kohdan mukaan maakunnan lainsäädäntövalta koskee sosiaalihuoltoa ja sosiaaliturvaetuuksia, joiden ei ole katsottu olevan osa sosiaalivakuutusjärjestelmää, kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan. Itsehallintolain 23 §:n mukaan itsehallintoviranomaiset huolehtivat maakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvien asioiden hallinnosta.

Tämän mukaisesti mm. terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalihuollon järjestäminen ovat maakunnan alaisuudessa.

Valtakunnalla on 27 §:n 24 kohdan mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen sekä 29 kohdan mukaan ihmisten tarttuvia tauteja, kastointia ja sterilointia, raskauden keskeyttämistä, keinohedelmöitystä, oikeuslääketieteellisiä tutkimuksia ja 30 kohdan mukaan terveyden- ja sairaanhoidon piirissä toimivien kelpoisuusvaatimuksia, apteekkilaitosta, lääkkeitä ja lääkkeenomaisia tuotteita, huumaavia aineita sekä myrkyjen valmistamista ja niiden käyttötarkoituksen vahvistamista.

Sosiaalivakuutusjärjestelmä siihen liittyvine etuuksineen, eli mm. sairausvakuutus, kuuluu itsehallintolain 29 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Itsehallintolain 30 §:n mukaan valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluvien asioiden hallinnosta huolehtivat valtakunnan viranomaiset.

Tämä lähtökohtana Ahvenanmaan maakunnalla ei ole sinänsä näkökohtia siitä, miten valtakunta päättää järjestää terveyden- ja sairaanhoidon ja valinnanvapauden siinä. Siltä osin kuin valtakunnalla on lainsäädäntövalta, sen velvollisuutena on kuitenkin varmistaa, että sen lainsäädäntövallan nojalla luomat järjestelmät toimivat Ahvenanmaalla siten, että myös ahvenanmaalaisille taataan sama sosiaalivakuutussuoja, joka on valtakunnan asukkailla ottaen huomioon Suomen perustuslain 6 ja 19 §.

Maakunnan hallituksen näkemys ehdotuksen materiaalisesta sisällöstä Esityksen 4 §:n 2 momentissa esitetään, että ”Asiakas voisi valita palveluntuottajan koko Suomen alueelta riippumatta siitä, missä maakunnassa asiakas asuu.” Valinnanvapauden osalta esityksessä ei selkeästi oteta huomioon, että Suomi koostuu kahdesta alueellisesta toimivalta-alueesta sosiaali- ja terveydenhuollon osalta. Käyttöön otettavaksi ajateltu valinnanvapaus rajautuu valtakunnan alueelliseen toimivalta-alueeseen.

Ahvenanmaan maakunta ei sisälly valinnanvapauteen. Tältä osin ehdotus ei ota huomioon väliaikaista rajanylitystä valtakunnan sote-alueen ja Ahvenanmaan maakunnan välillä. Lakiehdotusta on tarpeellista selventää väliaikaisen oleskelun ja väliaikaisen palvelun tuottajan, sellaisena kuin ne kuvataan hallituksen esityksen 7 §:ssä, ja 8 §:n kiireellistä hoitoa koskevien säännösten osalta. On syytä ottaa huomioon, että Ahvenanmaan julkinen terveydenhuolto ei kuulu valtakunnan rekisterivelvollisuuden tai Kanta-palveluihin liittymisvaatimuksen piiriin. Yhdessä maakunnan hallituksen kanssa on tarkemmin selvitettävä, miten valtakunnassa väliaikaisesti oleskelevien ahvenanmaalaisien sekä valtakunnassa asuvien ja väliaikaisesti Ahvenanmaalla oleskelevien hoidon sääntely tapahtuu. Selvitykseen tulee tuolloin myös sisällyttää syntyviä maksuliikkeitä koskevat vastuut ja perusteet. Erityispalvelujen saatavuudella, koskien esim. lastensuojelun ja päihdehuollon ruotsinkielisiä paikkoja ja sijoittamisia, on hyvin suuri merkitys, koska näiden ylläpito Ahvenanmaalla ei useinkaan ole mahdollista. Lastensuojelun osalta sosiaali- ja terveysministeriö on katsonut, että ulkomaille sijoittaminen ottaen huomioon lastensuojelulain tarkoituksen ja erityisesti pätevyys- ja valvontakysymykset ei ole suositeltavaa.

Maakunnan hallitus toteaa, että jos valinnanvapausuudistuksen myötä ruotsinkielisten asiakkaiden palvelut pirstoutuvat siten, että nimenomaan ruotsinkieliset yksiköt katoavat, tämä merkitsee selvää heikennystä ruotsinkielisten palvelujen laatuun. Sijoittaminen Ruotsiin voi tuolloin ainoa mahdollinen vaihtoehto.

Ahvenanmaan maakunta ostaa Ålands hälso- och sjukvården (ÅHS) kautta tiettyjä erikoissairaanhoidon palveluita valtakunnasta. Maakunnan hallitus katsoo, että mahdollisuudet kaikkien erikoissairaanhoidon palvelujen saamiseen tulee turvata. Valinnanvapausuudistus ei saa heikentää mahdollisuuksia hoidon saamiseen ruotsin kielellä. Laadun, potilasturvallisuuden ja terveydenhoidon toteutuminen on mitä suurimmassa määrin riippuvainen siitä, että potilas terveydenhuoltopalvelun tarjoaja pystyvät kommunikoimaan keskenään. Yhdenvertainen hoito tarkoittaa kielellisen yhdenvertaisuuden turvaamista.

Hallituksen esitys (HE 52/2017 vp) eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamisesta

Sosiaalihuolto

Maakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain (SSK 1144/1991) 18 §:n 13 kohdan mukaan sosiaalihuoltoa koskeva toimivalta. Ahvenanmaalla kunnat vastaavat

sosiaalihuollon toimeenpanosta. Yksityiset toimijat Ahvenanmaan sosiaalihuollossa ovat erittäin harvoja, ja valtakunnan palvelurakennemuutostusta vastaava uudistus ei ole ajankohtainen.

Tämä merkitsee, että sosiaalihuollon kaikkien palveluntarjoajien, Ahvenanmaan kunnat mukaan luettuna, rekisterin käyttöönotto ei ole ajankohtainen. Ajankoh- taista ei myöskään ole Ahvenanmaalla olevien sosiaalihuollon yksityisten palve- luntuottajien sisällyttäminen nyt ehdotettavaan kansalliseen sosiaali- ja terveys- palvelujen palveluntuottajien yhteiseen rekisteriin.

Ahvenanmaan maakunnassa laki yksityisistä sosiaalipalveluista tulee edelleen ole- maan voimassa yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain soveltamisesta Ahve- nanmaan maakunnassa annetun maakuntalain (2012:36) mukaisesti. Maakunnan hallituksen tarkoituksena on kuitenkin tarkistaa nykyisen lainsäädännön puutteet, joihin hallituksen esitysluonnoksessa kiinnitetään huomiota.

Terveyden- ja sairaanhoito

Uuden sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta säädettävän lain myötä laki yk- sityisestä terveydenhuollosta (SSK 152/1990) tullaan kumoamaan. Valtakunnalla on Ahvenanmaan itsehallintolain (SSK 1144/1991) 27 §:n vakiintuneen tulkinta- käytännön mukaan yksityisiä terveyspalveluja koskeva lainsäädäntövalta. Maa- kunnalla on toimivalta julkisen terveydenhuollon osalta, jota tarjoaa Ålands hälso- och sjukvård, joka on maakunnan hallituksen alainen viranomainen.

Eräistä terveydenhuollon hallintotehtävistä Ahvenanmaan maakunnassa annetun Tasavallan presidentin asetuksen (2012:2) mukaan maakunnan hallitus hoitaa niitä terveydenhuollon tehtäviä, jotka maakunnassa voimassa olevan valtakunnan lain- säädännön mukaan kuuluvat aluehallintovirastoille. Valtakunta vastaa näiden teh- tävien kustannuksista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan valtakunnallista palvelun tuottajien rekisteriä rekisteröinti-, valvonta- ja tilastointitehtäviä varten. Vastuulliseksi rekisterinpitä- jäksi esitetään Valvira. Tietokantaan on tarkoitus sisällyttää kaikki sosiaali- ja terveyspalvelut Suomessa. Kuten maakunnan hallitus on aikaisemmin todennut tietokannassa ei ole Ahvenanmaan sosiaalihuollon palveluntuottajia eikä myös- kään Ahvenanmaan julkista terveydenhuoltoa. Yksityiset terveydenhuollon palve- luntuottajat Ahvenanmaan rajojen sisäpuolella tulisi viedä tietokantaan sopimus- asetuksen huomioon ottaen.

Rekisteriä pidetään valtakunnan toimivaltaan perustuen ja valtakunnan tarpeisiin. Valvira on rekisterinpitäjä, ja hallituksen esityksen mukaan sen tulee kantaa ny- kyisten rekisterien muutoksesta aiheutuvat kustannukset. Maakunnan hallitus to- teaa, että se hoitaa ainoastaan valtakunnan lukuun sopimusasetuksen mukaisia hallintotehtäviä, jotka vastaavat nykyisin aluehallintovirastoille kuuluvia tehtäviä.

Maakunnan hallitus edellyttää, että henkilöstölle suunniteltava koulutus ja palve- lun tuottajille annettava informaatio, täyttää myös ruotsin kielellä maakunnan tar- peet, kun yksityiset terveydenhuoltopalvelujen tuottajat Ahvenanmaalla otetaan rekisteriin.